

L'AVENÇ

LITERARI * ARTISTICH * CIENTIFICH

REVISTA MENSUAL IL-LUSTRADA

Arxiu de la Corona d'Aragó.—Escala principal.

L'ARXIU DE LA CORONA D'ARAGÓ

IMPRESSIONS Y RECORTS

AN lo carrer dels Comtes de Barcelona y al bell costat del convent de monjas de Santa Clara, hi há un antich palau de sever aspecte, que per davant dona á un costat del ábside de la Seu y per darrera á la antiquíssima plassa del Rey; per manera que's troba al cor del barri més vell y artístich de la metròpoli catalana.

L'extranger s'atura davant del reixat y's treu la *Guta* de la butxaca pera saber qué vol dir aquella casa tan gran, ab aquell claustre, aquella galeria coberta al primer pis y aquell gran terrat al segon, que volta tot lo pati y al qual serveix de vela al estiu la pampolada d'unas parras que fan pensar en las de Canaán, per la gran forsa ab que s'enfilan y escampan.

Lo barceloní, que sol alabarse de coneixer sa ciutat per la punta dels dits, si passa per davant del edifici anant sol, mira una estona y s'en va tot pensatiu. Si va acompanyat, pregunta:—*¿Tú, sabs que es aixó?* Y l'altre acostuma respondre:—*No ho sé.*

Alló es l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

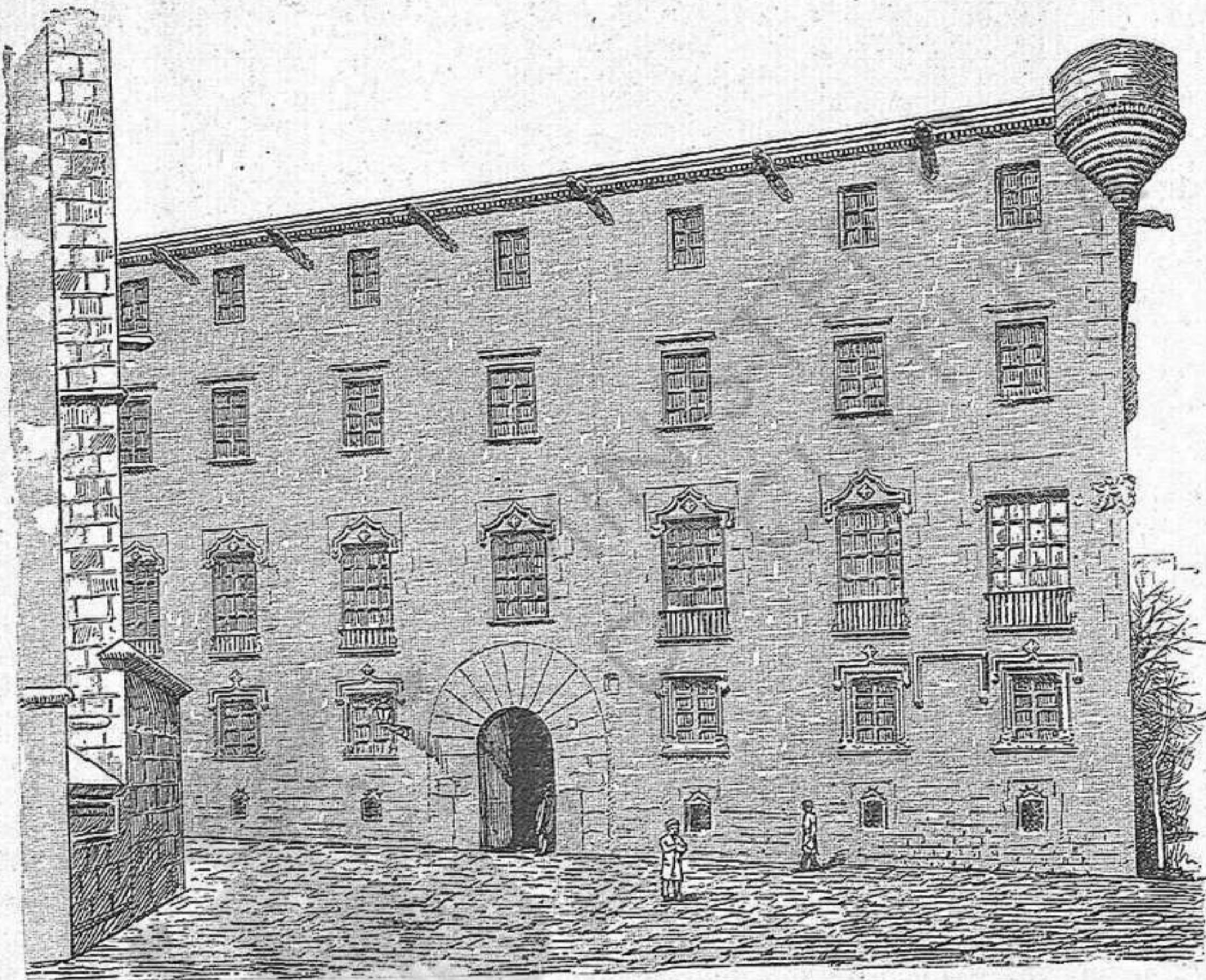
Quinze anys enrera jo tampoch ho sabia. Vaig entrarhi un dematí y de llavors ensá poch son los días que no hi he tornat.

Si no fos massa vulgar la frase, diria que aquella casa té ganxo, perque un cop visitada, atrau al investigador com l'imán al acer.

Y'l jefe del establiment encara més. Afigureuvos un home vell, de aspecte venerable y ensemps ferm, robust de cos y de memoria, y que, si s'escau que hi tingueu conversa, vos obra un cor tan jove, que al que vingués á ensenyarvos sa fe de batisme li diriau que l'ha falsificada. Quant parla de las antigas glorias catalanas, de las clássicas tradicions de la terra, dels grans personatjes que l'han ilustrada y del lluhidíssim paper que feu totstemps en la historia de la civilisació europea, son esguart s'encen, sa veu vibra, noms y datas acuden á sos llavis com si llegís un llibre y haveu de mirarlo ab carinyós respecte, com si sentisseu la propia veu de las generacions passadas.

Té un àlbum immens ahont per ordre alfabétich ha anat apuntant totas las cosas curiosas que ha trobat en l'espai de prop de mitj sigle. Hi va un amich y li pregunta, suposém:—*¿Ahont podria estudiar la organisació de las aljamas de juheus en lo sigle XIV?* Ell estira'l bras, li dona l'àlbum y li diu senzillament:—*Vegi, pot ser aquí hi trobará alguna indicació. Busqui á la jota.* Donchs aixó es pura y simplement un prodigi, perque no hi há cap avaro tan gelós de son or com ho es l'inves-

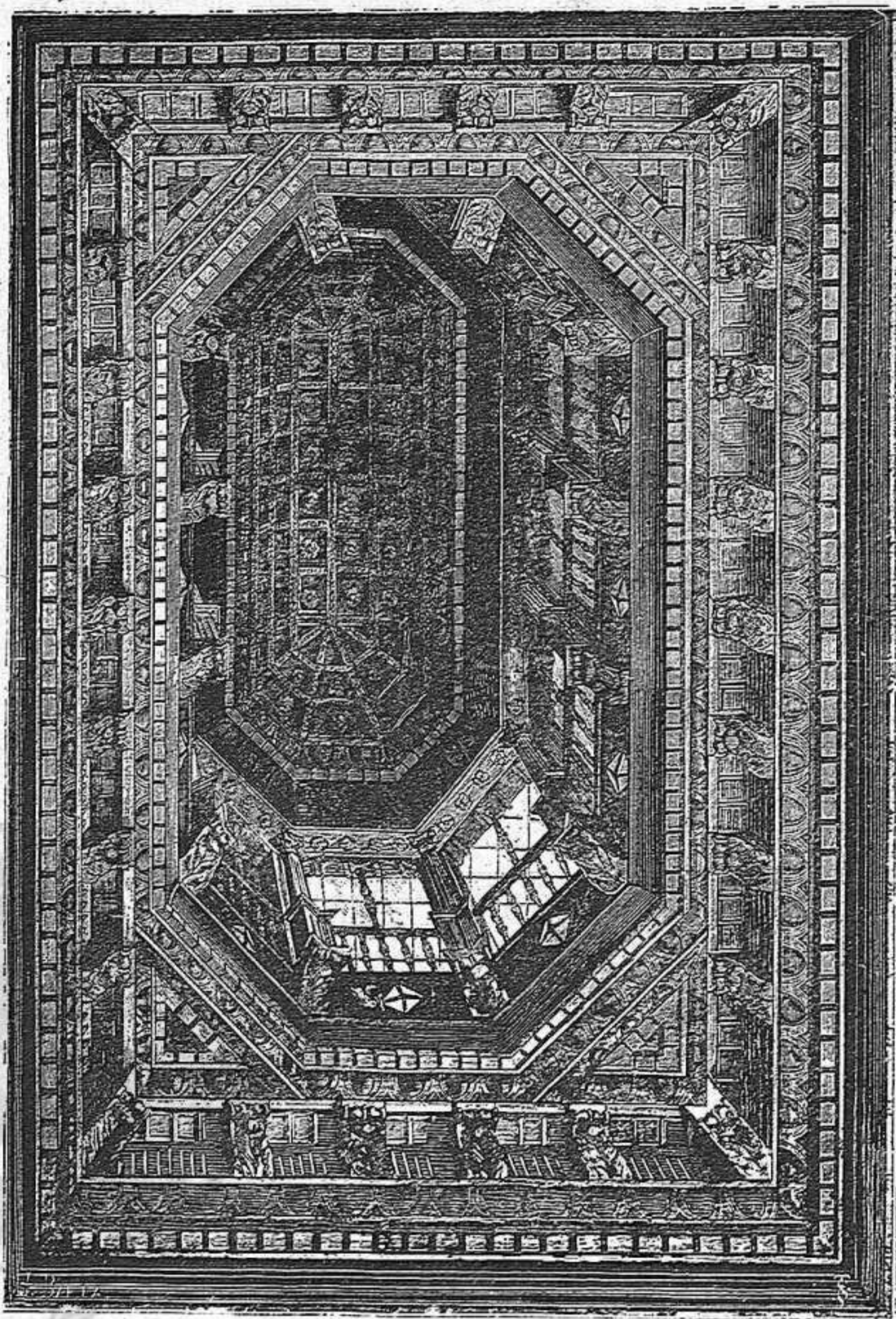
Fatxada principal.

tigador dels descobriments que fá. L'Arxiu es la mar. Trobar un dato inédit y no sospitat es descobrirhi una isla. De vegadas ab una troballa d'aquestas, ben comentada, n'hi há prou pera fer la reputació d'un home.

Y aixó encara no es res. De vegadas l'he vist enfeynat una pila de días, y quant per fi no he pogut resistir la tentació de preguntarli cóm era que s'amohinava tant, m'ha respost d'una manera que'm feu quedar parat.—Es dir, al principi; ara no, perque ja'l conech.—Un foraster li havia escrit preguntantli si podria ser útil sa vinguda pera fer una investigació sobre tal fet ó tal personatge. Don Manel de Bofarull comensá á

cercar datos, aná apuntantlos, copiant per ací, resumint per allá, interessantse en la tasca com si fos cosa sèva y acabá contestant al qui l'havía consultat:—*No cal que's cansi venint; aviat tindrè'l gust d'enviarli lo que vosté busca.* En aquests casos fora inútil punxarlo pera ferli cometre

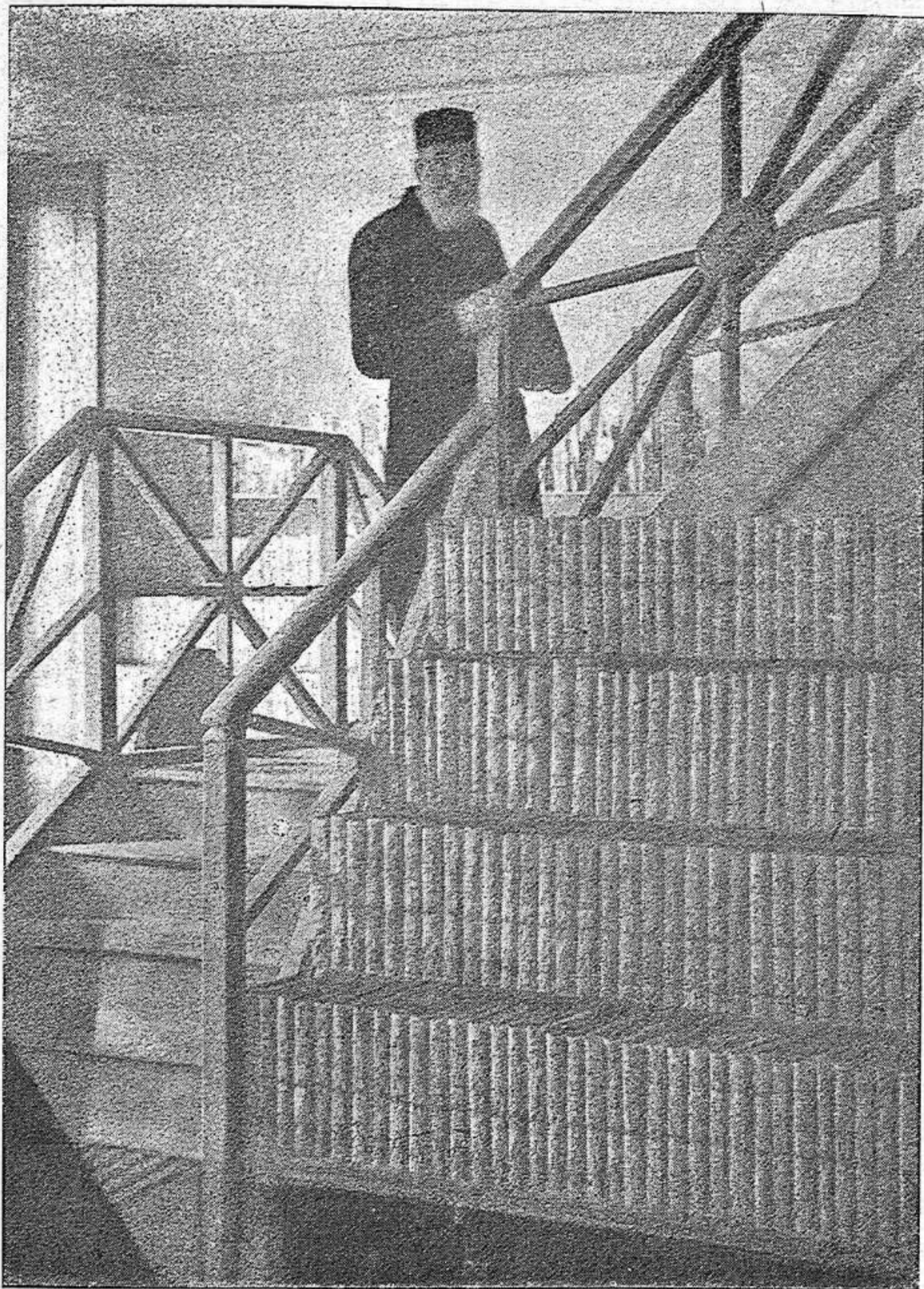
Enteixinat en la escala.

una indiscreció. Si li pregunteu, vos respondrà ab un sorrís irónich. Si no li pregunteu, vos vindrà á trobar per lo gust de dirvos:—*¡Amigo! ¡quánas cosas més novas y curiosas he trobat!* Qualsevol diria que parla d'un llibre sèu.

Son cusí Anton, l'historiayre—com diu l'Ixart parlant dels qui patim d'aquesta xifladura—es l'oficial primer de la casa. Aquest veterano de las

lletras ha estat tan laboriós, que si s'aplegués tot lo que ha escrit: articles crítics, obras dramáticas, poesías líricas, llegendas y quadros de costums, historia, etc., faría esborronar. Té una manía: no vol que'l destor-

Vista parcial d'una de las salas.

bin. Al principi que anava jo al Arxiu, ensopegava de vegadas ab un mot de mala lletra, y com encara no entenia prou las abreviaturas, quedava de sopte encallat. ¡Qué'm costava de resoldre'm á demanarli socorro! Al fi, quan me donava per perdut, cridava ab veu de náufrech.—*¡Anton! ¿qué podría dirse tal cosa en llatí?* Y ell, sense deixar d'escriure, respo-

nía sempre:—*Llegiumé'l párrafo*. Jo li llegia, y ell, sens pensarshi gens, deya:—*Es tal paraula*. No s'errava may.

Aixó no vol dir que avuy no'l consulti, perque aquell cap es una biblioteca ambulant, y tot seguit respon quant se li pregunta ahont pot trobarse un dato ó cóm se pot resoldre una dificultat. Per aixó es tan entretingut escoltarlo quant conta cosas: tè una memoria de detalls tan esparrant que totas sas descripcions prenen un relleu y un moviment extraordinaris. Aquesta qualitat y'ls graciosos acudits ab que amaneix sas relacions, fan que l'Anton Bofarull sía un *causeur* de primera forsa.

Abdós cusins son deixebles y continuadors de la gran obra iniciada per l'illustre catalá D. Próspero de Bofarull y Mascaró.

D'aquest pot dirse que fou lo patriarca de la pléyada d'historiadors que tant caràcter ha donat al renaixement literari de Catalunya. En Capmany havia desenterrat del Arxiu municipal de Barcelona las Memorias referents al comers y la industria dels nostres avis; D. Próspero tragué dels pergamins y registres del Arxiu de la Corona d'Aragó tots los datos necessaris pera rectificar y precisar d'una manera definitiva la genealogía dels Comtes de Barcelona y dels reys de la Corona ara-

gonesa. Son llibre: *Los Condes de Barcelona vindicados*, es lo que s'en diu una obra clássica, un monument de paciencia, esmentada molt sovint en llibres capdals publicats dintre y fora d'Espanya.

Son amor al Arxiu era fanátich: s'havía arribat á identificar ab ell fins al punt de convertirse en sa viva encarnació. En temps antichs l'Arxiu fou solzament una dependencia del palau major dels nostres reys, fins que l'any 1766, Carlos III dictá una Real Ordre disposant que fos traslladat al edifici que havia estat palau de la Generalitat y avuy ho es de la Diputació y la Audiencia. Allí estava molt malament, perque'l local que li havían destinat era estret, humit y plé de goteras. D. Próspero's desesperava. Aná á Madrit, gastá tot un tresor de constancia y d'eloqüencia, parlant á l'un y al altre, perque no's deixés fer malbé aquest bé de Deu de documents que, en calitat y en cantitat, potser no tè rival en tot Europa, logrant per fi que, en 1836, Doña María Cristina, Regent del Regne, manés que fos traslladat l'Arxiu á un lloch més ample, ventilat y propi. En efecte, fou portat al edifici que ara ocupa..... l'any 1853. Disset anys se necessitaren pera donar compliment á tan justa y apremiant ordinació. Y mentrestant los corchs havían anat rosegant lo paper dels registres que

ab tanta sollicitud havían cuydat los reys més gloriosos de la nostra terra y la humitat anava esborrant lo text y las miniaturas dels códices y pergamins més preciosos d'aquesta colecció incomparable.

D. Próspero, que havía fet miracles d'activitat y perseverancia, comensá llavors la gran tasca de classificar, ordonar y colocar en lo nou local las riquesas del inapreciable dipòsit confiat á sa ilustrada vigilancia.

Allá hi han acudit sabis de tot lo mon. No n'hi ha hagut cap que al passar lo dintell de la gran sala del primer pis no haja fet un crit d'admiració. No es estrany,perque aquellas rengleradas de registres enquadernats en grahons de prestatges y aquellas fileras tan llargas de pergamins que's veuhen sortir per damunt de tot com los canons d'una orga inmensa forman un espectacle capás—com diuhen los castellans—de fer caure d'espatllas. La primera vegada que vaig anarhi, preguntava jo molt cándidament cóm ho podia fer pera enterarme de la historia de Catalunya, á fi de compendre lo dret catalá, tan distint en lo fondo y en la forma del de Castella, que'ns ensenyaren al aula. D. Manel va mirarme com devía mirar lo pontífice máximo dels magos al qui li demanava la iniciació en los misteris d'Issis, s'alsá de la cadira, y prenentme la ma, obrí la porta y'm digué:—*La historia de Catalunya es aquí.*

Jo vaig fer un pas enrera. Lo cap me rodava. Y ell anava dihent:—*Aquest armari contéls pergamins del temps dels Comtes. Allá'l devant comensan los registres, desde'l regnat de Jaume I fins al de Felip V.*

Y jo'm mirava embadalit aquella gran sala de 26 metres de llarch per 8'30 d'ample, á la qual anavan donant la volta una pila de vegadas 6.417 registres, 18.475 pergamins, que remontan fins al any 874, y 800 butllas pontificias.

Rahó tenia de duptar de mí, que no sabia un borrall de Paleografia, l'home acostumat á rébre en aquell despatx á tants sabis de tot arreu, que venían á disertar ab ell sobre 'ls més complicats problemas de la historia d'Europa.

Pujárem á la primera sala de dalt, y allí m'ensenyá la magnífica colecció de la Generalitat de Catalunya: dietaris, deliberacions, correspondencias; després la colecció de causas célebres, en la qual hi ha la de'n Jaume de Mallorca y la de'n Bernat de Cabrera; després la rica colecció de códices de la Generalitat, ahont hi ha los famosos exemplars dels Usatges y Constitucions, y per últim las dos coleccions de processos de Corts de la Corona d'Aragó, l'un procedent del bras militar de Catalunya y l'altre de la Real Cancillería. Al véure'ls, vaig dir:—*¡Que sería interessant l'estudi d'aquests processos!—Hi ha molta feyna,* respongué don Manel.

Un any després publicavam ab en Pella *Las Cortes Catalanas*. Fou lo primer testimoni de la nostra xifladura.

En la segona sala van admirarme los incunables y'ls códices luxosa-

ment ilustrats procedents dels monastirs de Ripoll y de Sant Cugat del Vallés, y d'algun convent de Barcelona, miraculosament salvats de las flamas. Fá escruixir la consideració de las preciositats artísticas y dels llibres de válua que las bullangas de l'any 1835 reduhiren á cendras.

En la derrera sala vegí l'arxiu nomenat de la guerra de la Independencia.

Quant sortírem d'aquell local, no sabia'l que'm passava. Sembla que d'aquells registres ne surten ombres que poch á poch van transformantse en clergues, cavallers, jutglars, menestrals, juheus y sarrahins de la velluria; que us voltan y us diuhen:—*Obra'l registre, llegeix y'ns coneixerás; lo paper parla; las nostras firmas semblan posadas d'ara.* No hi ha res al mon que escalfi tant la imaginació com la lectura d'aqueixos documents ahont se veuhen pintadas las personas, las passions y las costums dels sigles passats. Un s'hi troba, 'ls escolta y s'entussia ma ab ells y ab ells se indigna y plora. Y es que lo verament humá sempre interessa y con mou al home.

Pera comoditat dels investigadors, D. Próspero y D. Manel de Bofarull formaren una biblioteca auxiliar que conté las obras de consulta més indispensables: lo *Glosarium* de Ducange, lo diccionari de'n Moreri, lo *Bullarium Romanum*; las Constitucions de Catalunya; lo *Viaje Literario*, de'n Villanueva; la *Marca Hispánica*; los *Títols de honor*, de'n Bosch; las *Memorias de la Academia de la Historia*; las *Memorias históricas*, d'en Capmany; las crónicas catalanas; lo diccionari *septem linguarum*; lo de'n Torres Amat; los *Anales de los Reyes de Aragón*, de'n Abarca; los *Anales de la Corona de Aragón*, de'n Zurita; etc., etc.

Aquella casa no es un mer dipòsit de documents, sino una escola y un temple ahont s'apren á conéixer y á adorar la pátria catalana.

L'àrea total del edifici es de 918 metres, y sa antiquitat deu remontar al menys fins al sigle xv, puig en la paret de sa monumental escala hi há esculpidas las paraulas francesas *Peine pour joie*, divisa del malhaurat condestable de Portugal.

Molt més podríam dir d'aquest arxiu celeberrim; ab tot, pleguem ací, perque fora massa y no volem abusar més de la paciencia dels lectors. Ab lo dit n'hi ha prou pera coneixement y orgull del catalá que may haja trepitjat aquest local tan venerable pera'ls bons fills de la terra.

J. Gorroten.

LO MINAYRE

QUIREUSE'l. Ab las botas altas y cubertas de fanch de tots colors — com si tinguessin á honra lo conservar la mostra de las diversas terras en que ha treballat;— cubert lo cos ab un ample gabán de encerat groch y lo cap ab un barret de lo mateix—plé de bonys, com si fos caldera vella;—ab los brassos plegats y ficada cada una de las mans dins de la màniga del bras oposat; penjat al bras esquerra lo llum de ganxo de que's serveix pera véurehi dins de la mina, lo minayre puja pausadament pe'l estret viarany que vá—serpejant per l'aspre vessant—desde'l poble de Dosayguas á la mitj embastada explanació de la vía que per damunt del poble té de passar.

Som á primers de desembre, y lo vent bufa tant fort, que no sembla sino que tots los calderers del mon s'hagin donat cita pera passar plegats lo coll de l'Argentera, ó que s'hagin penjat tots á l'hora'ls capellans de tota la cristiandat (1).

Al sortir d'entre'ls olivers y arribar á la explanació, lo pobre minayre, malgrat son hercúlea figura, té de doblegar lo cos endavant, fins á formar un angle recte ab las camas, y embestir lo vent ab lo cap pera poder contrarrestar sa forsa; s'atura un moment, pera deixar passar una forta bufada, y entra en l'alterós viaducte que hi ha damunt del fondíssim barranch de Dosayguas. ¡Sort té de que las terras no hi están encara á rasant y que las baranas del pont lo lliuran del vent; si no, prou volaval!

¡Si'n ha de fer de esforços pera sortir del pont! Ab lo cos sempre inclinat contra la direcció del vent, tan aviat pega corredissa pera passar un curt terraplé ahont aquell hi pega de plé á plé, com s'atura sofocat pera pendre alé, tan aviat embesteix cap á la esquerra, com lo vent lo tira cap á la dreta. Qualsevol que de lluny lo vegi, s' pensarà que á aquell infelís li pesa més lo cap que las camas. ¡Tantas son las esses que'l vent li fá fer!

Passa duas petites minas, y allá lluny veu la negra boca de la de l'Argentera. ¡Mes si'n ha de fer encara d'esfossos pera arribarhi!

(1) A Catalunya quan fá vent dihem que baixan los calderers per la serra ó que s'ha penjat algun capellá.

Per fi entra en la *trinxada* (1) oberta en lo *sauló* (2) que precedeix á la més llarga de las minas que fins avuy tenim en los nostres ferrocarrils (3). Allí s'arrasera cap al talús de la esquerra y, resguardat ja del vent, pòt adressar son cos afadigat. Té nou pams d'alsada y es robust com un roure.

Ja es á la boca de la mina, que, vista desde aquí, sembla fosca com gola de llop. No'ns fassi fredat seguirlo. Ha encés lo llum que duya penjat al bras, y á sa claror podrém veure ahont posém los peus.

La portalada de la mina está ja acabada y la volta feta. Passém per entre mitj dels carrils de ferro per hont corren las vagonetas ab que treuen la runa, la roca esmicolada per la explosió de la dinamita, y no correrém lo perill de ficarnos fins á genoll dins de l'aygua que omple las cunetas, encara descubertas. Tampoch farém mal de posarnos los impermeables, per si passém dessota algun degotall.

¡Qué llarch sembla lo camí fet mitj á las foscas per dins de un subterrani! ¡Sembla que no se'n hagi de sortir may més de aquellas tenebras! Lo llum del minayre en prou feynas il·lumina un cercle de quatre metres de diámetre. Tenim que anar acostats al que lo porta, y encara aixís ensopeguém més de una vegada en los carrils ó en alguna travessa mal cuberta per la grava. Aquí's veu claror que baixa de dalt y cau aygua.

—Es lo pou número 6—nos diu lo minayre.

De sopte se sent un soroll fosch com lo de un tró lluyndá; però més seguit, més contínuo y que's vá acostant per moments; un soroll que fá fredat á qui no'n coneix l'orige.

—¡Fora de la vía!—cria una veu.

Es la del conductor de una vagoneta que baixa arrossegada per un caball. D'un bot saltém fora de la vía y'ns arrambém á la paret, sense reparar si'ns fiquém ó no dins del aygua. La vagoneta ja ha passat, y lo soroll que fá al corre pe'ls carrils de ferro's vá allunyant poch á poch.

Un'altra claror y un altre degotall. Es que passém dessota'l pou n.º 5.

Allá lluny, molt lluny encara, s veu gran bellugadissa de ombres negres que's destacan damunt d'un fondo brillant.

—Es lo pou número 4—diu lacònicament lo minayre, que per lo vist no es gayre enrahonador.

Poch á poch—ensopegant aquí ab un clau de ganxo mal clavat, rel·liscant allí dins d'un sot plé d'aygua—nos hi aném acostant.

(1) Nom que'ls carrilayres catalans donan á un desmont alt que té talusos á abduas bandes. Es una corrupció del mot francès *tranchée*.

(2) Granit descompost. Aquest nom es més propi de la nostra costa de Llevant. A la provincia de Tarragona donan lo nom de *sauló* á una arenisca molt fluixa que's desfá fàcilment.

(3) Té 4.040 metres. La més llarga que fins ara teníam á Espanya, la de Oarzuza, á Guipúzcoa, no'n té més que 3.000.

Al arribarhi, una viva claror nos enlluherna: es la de la llum eléctrica. ¡Oh poder de la Ciencial! ¡Fer penetrar la claror del llamp al bell mitj de una montanya, pera il-luminar sas graníticas entranyas y facilitar lo treball del home en favor de l'avens y de la civilisació dels pobles! Bell somni de las *Mil y una nits*, posat en práctica per la infatigable activitat del enginyer modern, que es lo qu'avuy realisa los més grans miracles que pot imaginar la humana pensa.

Aquí la mina no es revestida encara, y la llum eléctrica il-lumina las vivas arestas de las rocas de ull de serp que's destacan vigorosas damunt la negror de las ombras projectadas per ellas.

Som dessota mateix del pou número 4; per ell passen de dalt á baix las tuberías que desde'l compressor portan l'ayre que mou las barrinas de las perforadoras mecánicas, las del ventilador que renova l'ayre viciat pe'ls gasos despresos de la dinamita á l'inflamarse y las de las bombas de desaygüe, sense las quals aquesta mina fora un veritable riu subterrani. Per ell puja y baixa, á intèrvals regulars, l'ascensor que s'emporta las vagonetas plenas y torna las buydas; per aquest mateix ascensor pujan y baixan los que tenen necessitat d'anar de la mina á las instalacions que hi há dalt á la boca del pou.

Tota aquesta balumba de tubos, armaduras y cadenas de ferro, lo continuo rodar de las vagonetas que arriban y se'n van, lo singular aspecte dels treballadors que per tot arreu's bellugan, la mateixa llum que ab extranya claror il-lumina la escena, fan que un hom se cregui transportat á un mon tot diferent d'aquell á que está avesat, y que, sense voler, pensi en los gnomos de que las llegendas escandinavas han poblat las entranyas de la terra.

Un fort terratrémol, tota una seguida de trons, repercutint per las parets de roca de la mina, arriba fins á nosaltres, trayentnos de las nostras meditacions y deixantnos assordits y plens de pahura. No sembla sino que'ls genis de la montanya l'hagin esberlat, aixecantla en l'ayre y deixantla caure damunt nostre. Es que han descarregat las barrinadas del *avansament* (1). ¿Arrivemhi?

Lo minayre ha desaparegut, mentres nosaltres mirávam embadalits las pujadas y baixadas del ascensor. ¿Mes qué hi fá? De aquí en endevant no hi falta llum.

Un veritable gegant ofereix acompanyárnoshi. Alt, gros, de caragolat cabell y espessa y llarga barba rossa, ab grans botas altas damunt de las calsas de bellut de cotó, samarra de punt d'agulla, faixa bermella y barret d'amples alas; aquest gegant se fá notar desseguida entre mitj de tots aquells homens que van y venen. Pera dirigir aquest treball de gegants,

(1) Galería estreta que's fá seguint l'eix de la mina pera facilitar l'atach de aquest. Al túnel de l'Argentera n'hi ha dos: un al nivell de la rasant, fet per las perforadoras mecánicas, y un altre fet á má á ran de la volta.

ningú millor que aquest home. Y, en efecte, ell es lo capatás de tota aquella gent, que treballa nit y día sens descans pera obrirse pas pe'l bell cor de la montanya.

Ja som á l'avansament inferior. Las perforadoras mecánicas, impulsadas per l'ayre comprimit, per aquesta nova forsa utilizada per primera vegada per l'enginyer Sommeiller en la perforació del Mont-Cenis, mouhen las aceradas barrinas. Al *stross* (1), los minayres, de dos en dos, foradan també la roca: l'un aguanta y dona volta al *pistolet* (2); l'altre hi pega ab la *massa-copla* (3); aquell treballa sentat á terra; un altre, dret dalt d'un caballet de fusta, fá una *xulana* á la volta. Tothom treballa, tots fan la seua tasca. Y tot aixó al mitj d'una vera pluja y damunt d'una mar d'aygua; de totas las rocas ne raja. Lo drincar de las barrinas assordeix.

A la feyna es ahont s'ha de veurer al minayre. Sempre en posició violenta, s pot ben bé dir que adapta son cos á las rocas per anarlas desbastant ab lo seu frech. Aquí, aguantant lo pistolet casi horizontal; allí, tenintlo vertical, de dalt baix; més enllá, formant un angle inclinat, reb la sotregada del cop de massa, mitj cegat per l'aygua que li degota cara avall y per l'impalpable pols de la plombagina que cubreix d'un lluhent barnís las capas de la quarzita, roca tan dura com lo mateix acer ab que se la vol foradar. ¡Quína cara més llastimosa fá tot aquell brau exércit de treballadors!

De la boca del avansament superior ne surten quatre homens portantne un altre de agegut. Sembla mort. La falta d'ayre l'ha privat de sentit. A la poca estona recobra l'alé, obra'ls ulls, respira ab ansia l'ayre purificat pel ventilador, descansa un moment y torna á la tasca. Aquesta gent es de ferro. Y té que serho, pera lluytar tan á la desesperada contra los obstacles que la Naturalesa li oposa. Formant á la vanguardia del exércit del Progrés, lo pobre minayre sofreix tota mena de fatigas, y no pocas vegadas troba la mort dessota de las mateixas rocas que vol foradar.

Demá, quan lo treball y la constancia humana hagin triunfat en aquesta gegantina lluyta, quan la locomotora fassi retrunyar la volta d'aquesta llarga mina ab son estrident xiulet, tal vegada algú's recordi del nom del enginyer que l'ha dirigida. Mes ¿quí's recordará de tu, pobre minayre que l'has feta? ¿Quí á l'endemá de la batalla's recorda del pobre soldat que ha contribuït ab son coratje á obtenir la victoria?

CELS GOMIS.

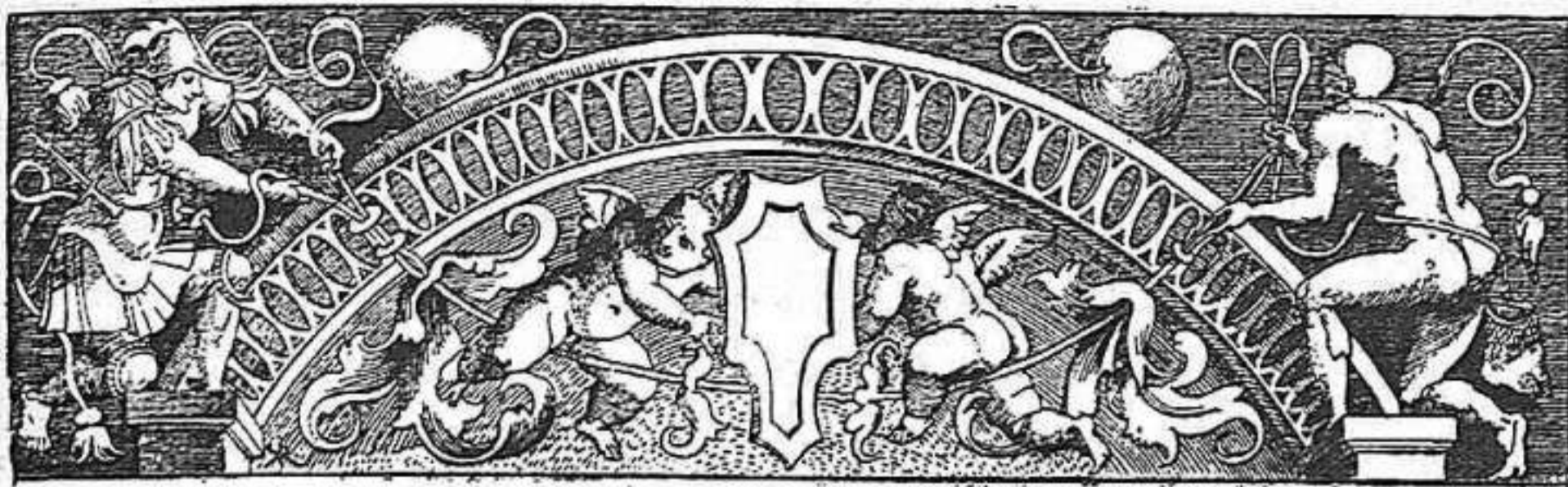
Dosayguas, desembre de 1889.

(1) Paraula alemana adoptada per los carrilayres de tot lo mon pera designar la part de roca compresa entre la solera de la mina y l'arranch del arch de la volta.

(2) Barrina curta que s'aguanta, ja ab una, ja ab duas mans, y damunt de la qual s'hi pega ab la masseta.

(3) Del francés *masse-à-couple*; masseta que maneja un home ab duas mans pera pegar al pistolet que aguanta un altre.

DISCURS PRONUNCIAT PER LO FELIBRE

LLUÍS ROUMIEUX

LO DÍA 3 DE MARS, EN LO THÉ-VETLLADA QUE LI OFERÍ
LO CENTRE CATALÁ

(Com á recort de aquesta agradable vetllada, traduhím lo sentit discurs que, plé d'emoció y atentament escoltat per l'auditori, llegí'l més popular dels Felibres de Provensa.)

SENYORS:

HAVENT guardat en mon esperit las paraulas que comptava pronunciar aquí, aquesta vetlla, y no refiantme, ab just motiu, de la emoció que han de deixar en mon ánima, acabo de transcriurelas á la correguda pera donarme valor, y os demano'l permís de llegirvoslas:

Cada vegada que tinch lo gust de venir á Espanya, y sobretot á Catalunya, en aquesta magnífica capital tan generosament hospitalaria, me ve á la memoria la frase histórica que s'atribueix á un de nostres més grans reys de Fransa: «Ja no hi há Pyreneus.» En efecte, senyors; quan aquí hi torno á trobar, en mitj de vosaltres, tants afectuosos y tendres recorts, tantas simpáticas y delicadas atencions, me crech sempre estar en ma estimada Provensa, voltat dels sers que més aprecio, y —¿per qué no confessarho?— si dech constatar alguna diferencia entre'ls dos paissos, es en favor del quin tinch l'honor d'ésser l'hoste en aquest moment.

Quant, en 1867—*tempus fugit!*—vaig venir per primera volta á Barcelona ab en Mistral, se feu en honor dels Felibres un seguit d'espléndidas festas, que prop de trenta anys passats desde alashoras no han bastat per fernocho oblidar, y de las que parlem sens parár en nostras reunions poéticas, ab tant calor y ab tanta gratitut com si acabessin de celebrarse.

Aquest any, senyors, actualment, es lo compliment d'un penós deber que'm val l'honor de trobarme entre vostras parets: ¡he vingut aquí pera recullir dos orfes, los meus nets! Si us ne parlo, es que vull pagar públi-

cament un deute de reconeixement, un deute sagrat, que vosaltres mateixos heu imposat al pare, més encara que al amich.....

L'any passat—prou ho sabeu, senyors—vaig tenir la irreparable desgracia de perdre, á Barcelona mateix, á la estimada filla del meu cor, ma dolsa y bona Anaïs, de la quina tots los poetas catalans n'havían celebrat altretemps las virtuts y la bellesa.

¡Ah! prou vos ho deya: «¡Ja no hi há Pyrineus!»

Lluny del país natal, no hauría hagut de véure al voltant del ataut de aquella criatura adorada mes que vehins, curiosos, estrangers indiferents; hi vaig trobar tota una veritable familia vinguda espontáneament, tota una fraternal legió de nobles cors que barrejavan sincerament ab las mevas llurs llágrimas y llur aficció..... Poetas, escriptors, amichs; tots hi eran. ¡Ah! gracias, senyors, mercés per aquesta immensa consolació portada en aquell día de dol á mon immens dolor!.... gracias, gracias!

Me perdoneu, senyors, de l lensar una nota tan dolorosa en aquesta festa íntima; mes ¿cóm hauría pogut contenir la expansió de mon ánima reconeixent?.... Y per altra part, tampoch m'aparto del objecte que'ns ajunta: ¿no es al Felibrige que dech l'ésser cónegut de vosaltres?.... ¿No es aquesta poética y patriótica institució que honreu en ma humil persona?.... ¡Es l'amor al niu, l'amor al país natal, l'amor á la llengua maternal que'ns ha acostat, que'ns ha reunit y, per dirho així, no ha fet sino un sol poble dels Catalans y dels Provensals!

¡Defensemla, donchs, aquesta Causa sagrada! ¡Sostenimla *unguibus et rostro* (de becs et d'ongles,) aquesta llengua del bressol que hem mamat ab la llet de nostra mare y que, millor que la piqueta dels enginyers, esborra las fronteras, atravessa las montanyas, abat los Pyrineus!

¡Visca Catalunya! ¡Visca Provensal

Vivo Catalougno e vivo Prouvenço!
Aquel crid' qu'aman tant à repeta'
Pèr vautre e pèr nautre es l'Independènço!
Pèr nautre e pèr vautre es la Libertal!

(Despres dels brindis y de la lectura de varias composicions, invitat á cantar-nos alguna cansó al estil provensal, lo simpátich felibre nos contestá ab la fresca poesia que segueix.)

CANTO, ROUMIÉU!

IMPROUVISACIOUN

Pèr canta, me fau lou soulèu;
Ai dóu mau di cigalol!
Qu'un nivo l'acate, autant-lèu
Adiéu touto regalol!....

Es vous dire, o mi bons ami,
 Que, se iuei fau la toro,
 Es que fai un tèms à dourmi:
 Tombo de nèu deforo!.... (*)

Eici dedins, urousamen,
 La calour i'es bèn talo
 Que sias lou fougau, l'alimen
 D'aquesto capitalo!
 Lou soulèu es dins vòsti cor,
 Freirenalo assistanço,
 Lou soulèu di tèndri record,
 Di dóucis amistanço!....

Adounc, perquè noun cantarian?....
 Que nous enchaut que plóugue,
 Que neve o que jale?.... Eici sian!
 Fague lou tèms que vóuguel!....
 Au fioc de la Fraternita
 Que lando e s'amoulouno,
 Voulès que cante? vau canta....
 E vivo Barcilouno!....

TRADUCCIÓ

¡CANTA, ROUMIEUX!

¡Pera cantar, me cal lo sol; soch com las cigalas! ¡Si un núvol lo tapa, tot seguit adeu tota alegríal!.... Aixó es pera dirvos, mos bons amichs, que si avuy no faig bona cara, es que fá un temps bó pera dormir: cau neu al defora.

¡Aquí dins, per sort, es tal la calor, que vosaltres sou lo caliu que alimenta la capital! Lo sol está en vostres cors, fraternal assistencia, lo sol dels tendres recorts, de las dolsas amistats.

¡Per qué, donchs, no hem de cantar? ¿Qué'ns fá que plogui, que nevi ó que geli?.... ¡Aquí'ns estem, que fassi'l temps que vulgal!.... Al foch de la Fraternitat, que flameja y s'espargeix, ¿voleu que canti? Cantaré!.... ¡Y visca Barcelona!

(*) Recordis que'l día 3 fou lo de la nevada.

NOVAS

En sessió de 28 del corrent, la Academia de Inscripcions y Bellas Lletres de París, ha acordat al gran poeta de Provensa, Mistral, lo premi trienal instituhit per Jean Reynaud, de 10.000 franchs. Aquest premi li ha sigut cedit com á autor del *Trésor dou Felibrige*, diccionari monumental de la llengua d'Och, obra de trenta anys de sa vida.

—S'ha celebrat durant lo mes de mars, á Badalona, lo segon concurs vitícola, organísat per lo Foment de la Agricultura ab la cooperació d'en Tobella, director de *L'Art del Pagés*.

Si tinguéssim de judicar aquest fet per lo senzill aspecte de la gran sala ahont se feu la exhibició, com solen fer molts, ni per tant pendriam la ploma. Empró, volent fixarse en la organísació del Concurs, veyent lo caràcter altament práctic que ha revestit, desde aquellas instalacions gens aparatosas y las probas d'enginys fetas, públicament, en lo camp de operacions, fins á la especie de conferencias teóricas, gráfícamet nomenadas conversas agrícolas, en las quals lo caràcter académich de la dissertació era suplert per la conversa llisa y plana sobre'ls dubtes ó experiments de cada hu, en lo referent al cultiu de la vinya y sos problemas actuals, tot, tot ha sigut mereixedor de la estima que li han demostrat las personas entesas y aquellas que justament saben concedir importancia á las cosas per la utilitat que representan y no per llur aspecte teatral.

La instrucció de basa científica donada á nostres pagesos, per poch que s'escampi, será sempre un bé, en particular pera'ls culliters y en general pera'l pays. Catalunya té amenassada avuy una gran part de sa riquesa positiva ab las novas plagas de la vinya. Nosaltres creyem que'ls interesos materials van tant units ab los morals, que han de coexistir los uns ab los altres. Y per aquest motiu unim lo nostre aplauso als demás tributats al segon concurs agrícol de Badalona, desitjant que no sia lo darrer ni'l més fecundo en resultats.

—HOTEL DE VENTAS.—Baix aquest títol s'ha obert á mitjans de mars un nou local, dedicat á Exposició artística, en lo carrer de la Portaferrissa. La decoració, feta ab consciencia, nos desplau, porque encara que té algun detall felís, porta molt marcat lo caràcter alemany, exemp d'originalitat y de gracia propias.

En cambi nos ha sorprés agradablement lo contingut de la Exposició, que pocas vegadas, entre nosaltres, sol trobarse en tan reduhit número tanta calitat.

Además de alguns quadros molt recomenables per la factura, originals d'autors aquí no coneguts, s'han exposat estudis molt notables d'en Román Ribera, d'en Roig Soler, d'en Meifren y altres.

Molts d'aquestos quadros eran venuts al tercer dia d'obert lo nou local.

Celebrarem que l'*Hotel de Ventas* prosperi, sostenintse á bona altura.